

*Лисичкіна І. О.,**кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України**Лисичкіна О. О.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національної академії Національної гвардії України**Калашник В. Д.,**курсант магістратури
Національної академії Національної гвардії України*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВОЄННОГО НАРАТИВУ ХУДОЖНІХ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО НАРАТИВУ ПОЧАТКУ ОПЕРАЦІЇ «БУРЯ В ПУСТЕЛІ»)

Анотація. У межах цього дослідження окреслено особливості воєнного нарративу початку операції «Буря в пустелі» в англomовних художніх та публіцистичних текстах. Встановлено відмінності реалізації нарративу, хоча модус реальності воєнного нарративу початку операції «Буря в пустелі» в художньому та публіцистичному текстах відносить ці тексти до однієї ситуації. Було встановлено концептуальну основу досліджуваного нарративу: БЕЗПЕКА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ПЕРЕМОГА в публіцистичних текстах та ПАТРІОТИЗМ, ЛЮДЯНІСТЬ, ГЕРОЇЧНІСТЬ – у художніх. З'ясовано, що досліджуваний нарратив у ЗМІ характеризується інтертекстуальністю, зверненням до інших історичних нарративів із метою порівняння подій та формування оціночних суджень, а також фокусується на виправдовуванні втручання в Ірак заради справедливості. Наратив операції «Буря в пустелі» в ЗМІ того часу є політично та соціально забарвленим, має одну точку фокалізації, нав'язує низку суб'єктивних оціночних суджень та спекуляцій щодо майбутнього, характеризується зверненням до типових топосів воєнного часу (біженці, жертви, економічні наслідки, політичні інтереси). Художній нарратив початку операції «Буря в пустелі» спирається на емоційну складову частину задля залучення читача, апелювання до його системи цінностей, що дає змогу викликати відповідний емоційний резонанс. Досліджуваний художній нарратив відрізняється описовістю, багато уваги приділяється деталям задля образності нарративу. Воєнний нарратив операції «Буря в пустелі» у художньому тексті має кілька точок фокалізації та складається з піднарративів за географічним принципом. Широкий арсенал стилістичних засобів відрізняє художній нарратив від публіцистичного. Окреслено функціональну специфіку досліджуваного воєнного нарративу. Основними функціями воєнного нарративу в художньому тексті постають формування бажаного ставлення до подій та виклик емоційного резонансу. Функція пояснення дій задля виправдування, типова для публіцистичної реалізації воєнного нарративу, не виражена. Потенціал виклику емоційного резонансу художнього тексту є вищим через використання низ-

ки стилістичних засобів та описових прийомів, апеляцію до системи цінностей читача.

Ключові слова: концептуальна основа, емоційний резонанс, функція, модус реальності, описовість, стилістичні засоби, система цінностей.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ століття поняття нарративу постало у фокусі досліджень із багатьох гуманітарних наук, що призвело до «нарративного повороту» [11], сутність якого полягає в тому, що «світ розглядається як розповідь про світ: все, що ми знаємо про світ, ми знаємо із розповіді» [2, с. 69].

З позиції лінгвістики тексту нарратив є текстом, предметом якого є динамічна ситуація [2, с. 89]. Отже, текст є результатом розуміння автором ситуації та спробою представити ситуацію в комунікативній площині [2, с. 89]. Реальність пов'язана з нарративом певними категоріями, серед яких особливого значення набуває модус реальності, необхідний для встановлення релевантності між автором та адресатом та визначення можливості включення тексту в систему текстів, що представляють одну ситуацію [2, с. 400]. Звернення до модусу реальності в аспекті порівняння художнього та публіцистичного тексту, які належать до одного воєнного нарративу, є актуальним і значущим, оскільки дасть змогу визначити особливості реалізації нарративу в різних стильових площинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині нарратив постає предметом великої кількості досліджень із психології, історії, філософії, соціології, політології, філології тощо. Дослідники розглядають нарратив як узагальнені моделі бачення світу [6, с. 56], як складник дискурсивної реальності [1], як «герменевтичний імператив, необхідну передумову й найбільш дієвий інструмент людського розуміння й саморозуміння» [5, с. 67], як «історію, яка пояснює дії суб'єкта для їх виправдовування перед певною аудиторією» [10]. Й. Брокмейєр та Р. Харре доводять, що «дослідницькі та експериментальні

можливості нарративу складним чином переплітаються з нашою мінливою дійсністю» [9]. Г. Почепцов наголошує на важливості звернення до нарративів у військовій сфері, оскільки нарратив постає зброєю в інформаційних війнах, засобом соціального управління, детермінантою майбутнього [7].

Попри широкий інтерес дослідників, жанрові характеристики воєнного нарративу, особливості реалізації нарративу операції «Буря в пустелі» засобами публіцистичних та художніх текстів не знайшли висвітлення в лінгвістичних працях.

Метою статті є окреслення особливостей воєнного нарративу початку операції «Буря в пустелі» в англомовних художніх та публіцистичних текстах. Об'єктом дослідження є англомовний нарратив початку операції «Буря в пустелі» в художній літературі та публіцистичних текстах. Матеріалом нашого дослідження стали художній та публіцистичний нарративи початку операції «Буря в пустелі». Художній нарратив представлений двома історичними романами, а саме *“Crusade: The Untold Story of the Persian Gulf War”* відомого американського письменника Ріка Аткінсона та *“Every man a Tiger: The Gulf War Air Campaign”* письменника Тома Кленсі та генерала ВПС США у відставці Чака Хорнера. Публіцистичний нарратив для аналізу було відібрано методом суцільної вибірки з публікацій, першопочатково опублікованих у січні 1991 року в періодичних виданнях *“U.S. News”* та *“The Daily News”*.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці дискурс вважається нарративом, якщо відповідає таким умовам: наявність дійових осіб і сюжету, який еволюціонує в часі [3]. Нарратив постає дискурсивним жанром, типом дискурсу, який відрізняється унікальністю хронотопу, інтертекстуальності та суб'єктності, а також порівняно стандартною структурою, уніфікованими прагматичними та когнітивними параметрами, що походять від категорії «подійності» [3, с. 134].

Ефективні нарративи мають як резонувати з основними цінностями аудиторії, так і виправдовувати переконливий опис причинно-наслідкових зв'язків, що об'єднує події у пояснювальній основі [8, с. 5]. Зазвичай нарратив складається з основного (вихідного) тексту (повідомлення) та семантично пов'язаних додаткових повідомлень. Нарратив постає систематизованим гіпертекстом, об'єднаним певною подією/подіями або метою [4].

Для нашого дослідження ми вибрали воєнний нарратив початку операції «Буря в пустелі», проведеної взимку 1991 року під час війни у Перській затоці. Ця операція широко висвітлювалася в засобах масової інформації (ЗМІ). Крім того, ветерани Перської війни пізніше написали низку автобіографічних, історичних художніх творів, присвячених подіям того року. Таким чином, порівняння та визначення особливостей реалізації воєнного нарративу художніх та публіцистичних текстів на цьому матеріалі є можливим.

Проаналізовані статті були написані в перший період проведення операції. Воєнний нарратив фокусується на подробицях проведення операції, настрої народу, а також успіхах своїх військ та невдачах ворога. З огляду на те, що американська громадськість завжди відрізнялася високим патріотизмом, ЗМІ враховували її бажання отримувати гарні новини і максимально компрометували сторону ворога. Отже, це приклад класичного воєнного нарративу, який виконує низку функцій, як-то: пояснення дій задля виправдування, формування бажаного ставлення до подій, виклик емоційного резонансу.

У газеті *“U.S. News”* нарратив операції «Буря в пустелі» не відповідає хронології подій. Наприклад, стаття починається із загальної оцінки подій, що відбуваються на території Багдаду: *“Saddam Hussein called it “the mother of all battles,” and indeed, Has hundreds of missiles and warplanes swarmed over around the birthplace of Abraham, there was something almost biblical...”* (3), містить обмежену інформацію про конкретний час, однак акцентує на певних деталях, які сприяють створенню емоційного резонансу в читача. Цей нарратив характеризується інтертекстуальністю, зверненням до інших історичних нарративів (наприклад, *“Flying 2,107 combat missions in the first 48 hours of the war, allied air forces were able to deliver as many as 5,000 tons of bombs a day on Baghdad – nearly double the amount dropped by the Allies in the epic 1945 bombing of Dresden, Germany”* (3)) з метою порівняння подій та формування оціночних суджень. Зауважимо, що оціночні судження надаються, зокрема, діяльності обох політичних сторін та військового керівництва, що відповідає загальній орієнтації ЗМІ на політику, соціальні та економічні питання тощо: *“A quick war would enable the president to eject Hussein from Kuwait without destroying Iraq... Refugees, crumbling economies and a wobbly monarchy in Jordan already are a problem. One of Bush’s goals is the restoration of Kuwait’s emir...”* (3).

Досліджуваний нарратив має посилання на ЗМІ інших країн, інші нарративи, що іноді конкурують: *“Saudi military sources said the Iraqis shelled the Arabian Oil Co. petroleum plant at Khaffi on the Saudi-Kuwaiti border”* (4).

У газетах інформація подається таким чином, щоб звеличити військову міць американської армії, наприклад: *“Wave after wave of American and allied warplanes bombed Iraq almost at will today in more than 1,000 day and night attacks aimed at destroying Saddam Hussein’s war machine before he can mount a counter-attack”* (4). Ця комунікативна стратегія посилюється зверненням до авторитетів – впливових на той момент політичних діячів: *“I think we now have control of the air,” said Sen. Sam Nunn (D-Ga.), chairman of the Senate Armed Services Committee”* (4), а також у висновках, зроблених начебто із загальних настроїв та думок американців: *“After years of arid debate about the cost and effectiveness of the world’s most sophisticated arsenal, American taxpayers finally got a good look at what they have bought”* (3).

Гіперболізований нарратив успіхів американської армії посилюється компрометуванням іракського лідера, зверненням до його рис характеру та стилю ведення війни: *“...that the megalomaniac Iraqi leader may have to be dug out of the rubble around him”* (3), *“Even if Hussein’s suicidal attempt to mobilize Israel fails...”* (3).

Крім того, ЗМІ у будь-що підкреслюють єдність американського народу проти неправомірних намірів Іраку: *“For a nation steeped in the bitter broth of Vietnam ... the massive air armada arrayed against Saddam Hussein has evoked a renewed sense of power and purpose”* (3), *“Back home, even as a nascent peace movement puddled up in cities small and large, polls showed Americans rallying behind the decision to go to war and rejecting assertions that the president should have waited longer before attacking Iraq”* (3).

Досліджуваний воєнний нарратив у ЗМІ фокусується на виправдовуванні втручання в Ірак заради справедливості. Усе це формувало певні настрої народу, заклало у свідомості американців думку, що війна є необхідною.

На концептуальному рівні домінують концепти, які корелюють із цінностями нації, людства загалом: БЕЗПЕКА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ПЕРЕМОГА. Стилистичними засобами створення такого настрою виступають метафори та епітети. Використання прецизійної інформації обмежується назвами американських літаків, ракет, підрозділів тощо: “Tomahawk”, “Stealth”, “F-4G Wild Weasel”, “F-117 Stealth”, “USS Wisconsin”, “USS Missouri”, причому ці лексичні одиниці є відомими пересічному американцеві та несуть додаткове смислове навантаження – справити вплив на адресата.

Отже, наратив операції «Буря в пустелі» в ЗМІ того часу є політично та соціально забарвленим, має одну точку фокалізації, нав'язує низку суб'єктивних оціночних суджень та спекуляцій щодо майбутнього, характеризується зверненням до типових топосів воєнного часу (біженці, жертви, економічні наслідки, політичні інтереси).

Досліджуваний художній наратив обох проаналізованих творів (1, 2), відповідає стилістиці цього жанру. Цей наратив відрізняється описовістю, багато уваги приділяється деталям: “... a great slab of a man, grinning, tented in mottled fatigues, four black stars stitched on his collar. The bill of a round campaign cap shaded his face from the morning sun. A canteen sashed on his right hip, counterweighted by a holstered pistol on his left” (1) задля образності наративу.

Наратив у “Crusade: The Untold Story of the Persian Gulf War” (1) поділений на три основні частини: перший тиждень (перша ніч, перший день включно), середина місяця, останній тиждень, причому розділ «Перша ніч» містить опис подій 17 січня, кінцевого етапу підготовки особового складу до проведення операції, дій екіпажу, офіцерського складу та фахівців за напрямками. Наратив іноді відходить від хронології подій, наприклад, “Earlier in the day – Wednesday, January 16, 1991 – they had scrubbed the teak deck, scoured the gutters, polished the brass fittings, and swept the corridors” (1), “On January 15, less than forty-eight hours before the war began, Norman Schwarzkopf had accepted an invitation from Buster Glosson to visit his strike planners in the basement of the Royal Saudi Air Force headquarters” (1), що стосуються подій поза межами самої операції. Отже, наратив фокусується на відтворенні ланцюжку важливих моментів військової служби під час підготовки до операції. Деталі операції, почуття головних героїв, їхнє ставлення до подій впливають на емоційне сприйняття тексту та повне занурення читача в події.

Досліджуваний наратив непропорційно описує події операції. Так, детально подана хронологія подій першої ночі початку операції в різних містах та місцях (Араб та Ер-Ріяд у Саудівській Аравії, Вашингтон, Багдад, лінкор «Вісконсін» тощо). Перший розділ характеризується деталізацією та хронологічною точністю подання подій майже щохвилино з різних куточків світу (наприклад: “At 2:51 A.M., thirteen minutes after the Apaches began their attack on the radar sites, the first bomb fell on Iraq” (1). Отже, воєнний наратив операції «Буря в пустелі» має кілька точок фокалізації та складається з піднаративів за географічним принципом.

Широкий арсенал стилістичних засобів відрізняє художній наратив від публіцистичного: “the desert pan was drear and barren, a thousand shades of buff” (1), “...and he strode across the runway like an actor pressing toward the footlights” (1). Р. Аткинсон звертається до ономації задля виклику емоційного резонансу та створення атмосфери повного занурення

читача в події з перших рядків: “The first sound they heard, fittingly, was that familiar din from the last, lost war — the deep **whomp whomp whomp** of helicopter blades beating northward” (1). Використання метафор та алегорій надає наративу яскравого забарвлення: “the procession touched down in a furious boil of sand”, “a murmur ran among them”, “the dying rotors churned tiny dust devils around his desert boots” (1). Таким чином автор додає емоційності воєнному наративу.

Необхідно зауважити, що порівняно з публіцистичним художнім наративом містить більше специфічної лексики та військових термінів: “The canisters of a Patriot missile battery stood cocked and waiting south of the airstrip. Artillerymen once again checked the azimuth and elevation of their tubes” (1). Іншою відмінною рисою досліджуваного художнього наративу порівняно з публіцистичним є використання іронії під час опису буденного життя військових підрозділів: “The officers' club rocked every night, and the pilots had plenty of time to drink and lie, two of their most pleasurable activities. It was fighter pilot heaven” (2).

Художній наратив спирається на емоційну складову частину задля залучення читача, апелювання до його системи цінностей, що дає змогу викликати відповідний емоційний резонанс. Концептуальна основа досліджуваного наративу містить ПАТРІОТИЗМ, ЛЮДЯНІСТЬ, ГЕРОЇЧНІСТЬ. Основними функціями воєнного наративу в художньому тексті стають формування бажаного ставлення до подій та виклик емоційного резонансу. Функція пояснення дій задля виправдування, типова для публіцистичної реалізації воєнного наративу, не виражена.

Висновки. Таким чином, модус реальності воєнного наративу початку операції «Буря в пустелі» в художньому та публіцистичному текстах відносить ці тексти до однієї ситуації, однак має різні концептуальні основи: БЕЗПЕКА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ПЕРЕМОГА в публіцистичних текстах та ПАТРІОТИЗМ, ЛЮДЯНІСТЬ, ГЕРОЇЧНІСТЬ – у художніх. ЗМІ політично та соціально забарвлюють наратив, який зазвичай має одну точку фокалізації, низку суб'єктивних оціночних суджень та спекуляцій щодо майбутнього, а також типові топоси воєнного часу (біженці, жертви, економічні наслідки, політичні інтереси). У художніх текстах наратив постає емоційно забарвленим відтворенням ланцюжку подій, має кілька точок фокалізації, зумовлених як географічно, так й особистісно. Потенціал виклику емоційного резонансу художнього тексту є вищим через використання низки стилістичних засобів та описових прийомів, апеляцію до системи цінностей читача. Функція наративу щодо пояснення дій задля їх виправдування характерна лише для публіцистичних текстів.

Подальше звернення до особливостей реалізації воєнного наративу в текстах різних жанрів є перспективним, оскільки дасть змогу окреслити стилістичний та жанровий арсенал створення воєнного наративу сучасності.

Література:

1. Дьяковська Г. Наратив як складова дискурсивної реальності. *СХД*. 2017. № 5 (151). С. 70–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2017_5_13 (дата звернення: 02.10.2020).
2. Глазков А.В. Из реальности в текст и обратно: очерк прагматики нарративного текста. Москва: Де Либри, 2018. 436 с.
3. Кравченко Н.К. Нарратив как дискурс: категории, функции, методы исследования в ракурсе современного дискурс-анализа. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 134–139.

4. Лисичкіна І.О. Мас-медійні особливості побудови ефективного нарративу як інструмента стратегічних комунікацій. *Психолінгвістика*. 2019. Випуск 26 (2). С. 224–242. DOI: <http://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-26-2>
5. Ожеван М.А. Глобальна війна гранд-нарративів у сучасні добу. *Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах* : монографія. Київ : Вадекс, 2019. С. 60–96.
6. Погорська І.І. Стратегічний нарратив: науковий дискурс. *Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах* : монографія. Київ : Вадекс, 2019. С. 10–59.
7. Почепцов Г.Г. От гражданских нарративов прошлого к военным нарративам будущего. *Хвиля*. 29.07.2019. 10.13140/RG.2.2.22905.83043. URL: <https://hvyly.net/analytics/society/ot-grazhdanskih-narrativov-proshlogo-k-voennym-narrativam-budushhego.html> (02.10.2020).
8. Antoniadis A., O'Loughlin B., Miskimmon A. Great Power Politics and Strategic Narratives. *Working Paper*. 2010. No. 7. The Centre for Global Political Economy, University of Sussex. <http://doi.org/10.4324/9781315770734>.
9. Brockmeier J., & Harré R. Narrative: Problems and promises of an alternative paradigm. *J. Brockmeier & D. Carbaugh (Eds.), Studies in narrative. Narrative and identity : Studies in autobiography, self and culture* John Benjamins Publishing Company, 2001. (p. 39–58). <https://doi.org/10.1075/sin.1.04bro>
10. Denzin N.K. *Interpretive Biography*. Newbury Park, California, London : Sage, 1989. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781412984584>
11. Kreiswirth M. Tell Me a Story: The Narrativist Turn in the Human Sciences. *Constructivist Criticism: The Human Sciences in the Age of Theory*. Toronto: University of Toronto Press, 1994. P. 61–87

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Atkinson R. *Crusade: The Untold Story of the Persian Gulf War*. Mariner Books; 58704th Edition. 1994. 608 p.
2. Clancy T., Horner Ch. *Every Man a Tiger: The Gulf War Air Campaign*. Berkley, 2005. 672 p.
3. Looking Back at Desert Storm. *U.S. News*. 17.01.2016. URL: <https://www.usnews.com/news/articles/2016-01-17/from-1991-looking-back-at-desert-storm> (31.09.2020)
4. The United States launches Operation Desert Storm in 1991. *NY Daily News*. 15.01.2015. URL: <https://www.nydailynews.com/news/world/united-states-launches-operation-desert-storm-1991-article-1.2067713> (31.09.2020)

Lysyckina I., Lysyckina O., Kalashnyk V. Specificity of war narrative realization in fiction and mass-media texts (on the English narrative of the “Desert Storm” operation start)

Summary. This research highlights the specificity of the war narrative of the “Desert Storm” operation start in English fiction and mass-media texts. The differences in the narrative realization have been established though the mode of reality of the war narrative of the “Desert Storm” operation start in fiction and mass-media texts relates these texts to the same situation to be described. The conceptual basis of the analyzed narrative was established: SECURITY, JUSTICE, VICTORY in mass-media texts, and PATRIOTISM, HUMANITY, HEROICITY in fiction texts. The narrative in the media is characterized by intertextuality, reference to other historical narratives that allows compare events and form evaluative judgments, as well as to focus on justifying intervention in Iraq for justice. The narrative of the “Desert Storm” operation start in the media of that time is politically and socially colored, has one focalization point, imposes a number of subjective evaluative judgments and speculations about the future. It is characterized by the appeal to typical wartime topoi such as refugees, victims, consequences, political interests. The fiction narrative of the “Desert Storm” operation start is based on the emotional component in order to attract the reader, appeal to their system of values, which allows cause the appropriate emotional resonance. The analyzed fiction narrative is descriptive with much attention being paid to details for the sake of imagery of the narrative. The war narrative of the “Desert Storm” operation start in the fiction text has several focalization points, and consists of sub-narratives based on the geographical principle. A wide arsenal of stylistic means distinguishes the fiction narrative from the mass-media one. The functional specificity of the analyzed war narrative has been outlined. The main functions of the war narrative in the fiction text are the formation of the desired attitude to the events and the initiation of the emotional resonance. The function of explaining actions for justify them, typical of the mass-media realization of the war narrative, is not expressed in the fiction texts. The fiction texts have higher potential to evoke emotional resonance due to the use of a number of stylistic means and descriptive techniques, an appeal to the reader's value system.

Key words: conceptual framework, emotional resonance, function, reality mode, descriptiveness, stylistic means, value system.